

**EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI v. TÜRKİYE
DAVASI (İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ
İKİNCİ DAİRE KARARI)***

*(EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI v. TURKEY (EUROPEAN COURT
OF HUMAN RIGHTS: JUDGEMENT OF SECOND SECTION))*

Çeviren/Translated by: Tolga Şirin **

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası v. Türkiye davasında,
İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi aşağıda ismi sayılan üyelerden
kurulu bir daire halinde (İkinci Daire) toplanarak ve 28 Ağustos 2012’te
gizli müzakere yaparak, bu tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

*Başkan, Françoise Tulkens,
yargıçlar, Danutė Jočienė,
Isabelle Berro-Lefèvre,
András Sajó,
Işıl Karakaş,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller
ve yazı işleri müdürü Françoise Elens-Passos,*

USUL

1. Dava, Türkiye hukukuna göre kurulan bir sendika olan ve “Eğitim-Sen” olarak da bilinen Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (başvurucu sendika) tarafından, 3 Temmuz 2005’te, İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunmasına İlikin Sözleşme’nin (Sözleşme) 34’üncü maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı yapılan bir başvurudan kaynaklanmaktadır.

2. Başvurucu sendika, Ankara’da avukat olarak çalışan bay A. Sayılır tarafından temsil edilmiştir. Türkiye hükümeti (Hükümet), vekilleri tarafından temsil edilmiştir.

---

* Başvuru no : 20641/05, Karar tarihi: 25 Eylül 2012. Karar İngilizce resmi tercüme esas alınarak çevrilmiştir.

** Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı

3. Başvurucu, Sözleşme'nin 6, 10 ve 11'inci maddelerinin ihlal edildiğinden şikâyetçidir.

4. 6 Ekim 2009'ta başvuru bildirimini Hükümet'e iletilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirliği ve esası hakkında aynı zamanda karar verilmiştir. (Sözleşme'nin 29 § 1 maddesi).

DAVANIN ESASI

I. DAVA KONUSU OLAYLAR

5. Eğitim ve bilim emekçileri sendikası Eğitim-Sen (Sendika) 13 Ocak 1995'te Ankara'da kurulmuştur. Sunulan bilgiye göre sendika, 90 dalda 167.000 üyeye sahiptir ve 430 ilçe ve şehirde bulunmaktadır. Eğitim Enternsyonali üyesi olan KESK'e (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu) bağlıdır.

6. Sendika, 15 Eylül 2001'te, Tüzüğü'nün 2'inci maddesini şu şekilde değiştirmiştir:

“[Eğitim-Sen] toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda, herkesin kendi anadilinde, cins ayrımcı olmayan, eşit demokratik, laik, bilimsel, parasız ve kamusal nitelikli eğitim görmesini savunur.”

A. İlk kapatma takibatı

7. Ankara Valisi, 15 Şubat 2002'de, başvuru sendikadan, “anadilinde” kelimesini, Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddeleri ile 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendika Kanunu'nun 1 ve 20'inci maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle, içtüzüğünden silmesini istemiştir

8. Başvurucu sendika, Vali'ye, çok yoğun olduğu bilgisini sunmuş ancak 30 Haziran 2002 tarihine kadar tüzüğünü değiştirme taahhüdünde bulunmuştur

9. Vali, 29 Mart 2002'de, 4688 sayılı Kanun'un 37'inci maddesi uyarınca, Ankara cumhuriyet savcısından başvuru aleyhine tüzüğünün 2 (b) maddesinde gerekli değişikliği yerine getirmediği gerekçesiyle kapatma davası açma talebinde bulunmuştur.

10. 3 Temmuz 2002'de başvuru, içtüzüğünün 2 (b) maddesini şu şekilde değiştirmiştir:

“[Eğitim-Sen] toplumun bütün bireylerinin ana dillerinde eğitim görmesini ve anadillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur.”

11. Cumhuriyet savcısı, 16 Temmuz 2002'de, Vali'nin talebi üzerine başlatılan kapatma takibatı hakkında, delillerin ve suç isnadının yetersizliğinden dolayı takipsizlik kararı vermiştir. Cumhuriyet savcısı bu kararında öncelikle, başvuru sendikasının içtüzüğünün 2 (b) maddesinde “kişilerin anadilinde öğrenim görebilmesini” düzenleyen bir değişiklik

yaptığını beyan etmiş, ayrıca kamuoyunda ve siyasi partiler içinde konuyla ilgili bir tartışmanın sürmekte olduğunu ve konunun parlamento müzakere edildiğini ifade etmiştir. Savcı, bu koşullar altında başvuru sendika aleyhine kapatma davası açılması ve yönetim kurulu üyeleri hakkında cezai takibat yapılmasının uygunsuz olacağına karar vermiştir.

12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (Bakanlık), 15 Ekim 2002’de yapılan inceleme neticesinde, sendika içtüzüğünün 3 Temmuz 2002 tarihinde değiştirilmiş şekliyle, 4688 sayılı yasaya uygun olduğu ve ihtilafli maddenin yasayla uyumlu bulunduğuna karar verdiğine ilişkin başvuru Sendika’ya bilgi sunmuştur.

B. İkinci kapatma takibatı

13. Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanlığı, 27 Haziran 2003’te bakanlıktan, 3 Temmuz 2002 tarihinde değiştirilmiş sendika içtüzüğünün 2 (b) maddesinin Anayasa’nın 3 ve 42’inci maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle, başvuru sendika aleyhine gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmiştir.

14. Bakanlık, 15 Temmuz 2003’te Ankara cumhuriyet savcısından, başvuru sendikanın içtüzüğünün 2 (b) maddesi hükmünü 4688 sayılı yasanın 6’ncı maddesi ışığında incelemesi isteminde bulunmuştur.

15. Ankara cumhuriyet savcısı, 28 Ekim 2003’te, başvuru sendikadan içtüzüğünün 2(b) maddesinde yer alan “anadilde öğrenim” ifadesini silmesini talep etmiştir.

16. Ankara valisi, 12 Nisan 2004’te, başvuru sendika içtüzüğünün 2 (b) hükmüne atıfta bulunarak ve sendika aleyhine yürütülen ilk soruşturmayı özetleyerek, yeniden kapatma takibatına başlatılması için Ankara savcısına başvurmuştur. Vali, 14 Ekim 1983 tarihli 2923 sayılı yabancı dil eğitimi ve öğretimi ile Türk vatandaşlarının farklı dil ve lehçelerinin öğrenilmesi hakkındaki kanun, her ne kadar bir takım dillerin ve lehçelerin öğrenimini öngörüyor olsa da, başvuru sendika içtüzüğünün 2’inci maddesinin Türkçe’den başka bir dilde öğrenimi düzenliyor olmasının yasayı ihlal ettiğini belirtmiştir.

17. Ankara cumhuriyet savcısı, 10 Temmuz 2004’te, Eğitim-Sen yönetim kurulunun yedi üyesi hakkında takibat başlatmıştır. Savcı, bu dava bağlamında başvuru sendikanın ihtilafa konu olan kelimeleri tüzüğünden silmediği gerekçesiyle, 4688 sayılı yasanın 37’inci maddesi uyarınca kapatılmasını talep etmiştir.

18. Ankara İş Mahkemesi, 4688 sayılı yasa gereğince başvuru sendikanın kapatılması davasını görmeyi kabul etmiştir.

19. 13 Temmuz 2004’te Ankara İş Mahkemesi, başvuru sendikaya, içtüzüğündeki ihtilafli maddeyi değiştirmesi için 60 günlük bir müddet vermiştir.

20. Ankara İş Mahkemesi, 15 Eylül 2004'teki bir kararında, sendikanın kapatılması istemini reddetmiştir. Gerekçesinde Eğitim-Sen'in içtüzüğünün ilgili maddelerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin ülke, millet veya devlet bütünlüğünü veya mevcut ülke sınırlarını tehlikeye atmadığını özellikle belirtmiştir. Eğitim-Sen içtüzüğünün ihtilafli maddesi hükmünün, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğüne karşı kullanıldığını gösterebilecek herhangi bir hukuka aykırı sendika eyleminin gerçekleştiği tespit edilmemiştir. Anayasa'nın 90'ıncı maddesi ve Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerine dayanan iş mahkemesi, 10 ve 11'inci maddeye ilişkin kendi yorumunu yapmıştır. Bu bağlamda ifade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumun temeli olduğu ve bu özgürlüğün her bir bireyin kişisel gelişimi ve demokratik toplumların ilerlemesi için gerekli bir şart olduğunu açıklamıştır. Bu bakımdan, özgürlük olmadan demokrasinin olmayacağını vurgulamıştır. Eğitim-Sen içtüzüğünün 2 (b) maddesi hükmünün, Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddesini ihlal etmediğine karar vermiştir. Ayrıca 4688 sayılı yasanın –bir sendikanın altmış gün içinde yasaya uygunluğu sağlamasını öngören - 6(8) maddesinin yasanın amacı ışığında yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. İş mahkemesine göre bir sendika takip eden süre içinde yasaya uygunluğu sağlamasa bile ilgili mahkeme, başvurunun haklı neden dayanıp dayanmadığını incelenmek ve davanın esasına ilişkin bir karar vermek durumundadır.

21. Cumhuriyet savcısı, 29 Eylül 2004'te temyiz başvurusu yapmıştır.

22. Yargıtay, 3 Kasım 2004 tarihinde, Ankara iş mahkemesinin 4688 sayılı kanunu yanlış uyguladığı gerekçesiyle 15 Eylül 2004 tarihinde verilen kararı bozmuştur. Yargıtay, bu maddenin geniş yoruma imkân tanımadığı ve altmış günlük müddet içinde yasaya uygunluğu sağlamayan sendikanın kapatılmasının zorunlu olduğu yönünde bir yaklaşım savunmuştur. Bu nedenle Eğitim-Sen'in, vali ve mahkeme tarafından verilen müddet içinde yasaya uygunluğu sağlamamasından dolayı kapatılmasının zorunlu olduğuna karar vermiştir.

23. Ankara iş Mahkemesi, 21 Şubat 2005'te, 3 Kasım 2004 tarihinde vermiş olduğu kararında direnmiştir. 15 Eylül 2004 tarihli karara karşı, özellikle Türkiye Birleşik Komünist Partisi ile Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) hakkındaki kararlar olmak üzere Strazburg'un siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin içtihatlarına başvurmuştur. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Türkçe olduğunu ve Anayasa'nın 66'ıncı maddesine göre Cumhuriyet'e vatandaşlık bağıyla bağlı olan bir kişinin Türk olduğunu söylemiştir. İş mahkemesinin yaklaşımına göre resmi dil dışında bir dili öğrenmek, yasayı ihlal eden bir eylem veya tutum değildir, fakat böyle bir davranış Türkiye devletine bağlılığın bir ispatıdır. İş mahkemesi, resmi dilin Türkçe olduğu ve başka bir resmi dilin olmayacağı konusunda mutabık olmakla birlikte, diğer dillerin öğ-

renilmesine ilişkin özel bir engel bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. İş mahkemesi, Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerine dayanan önceki gerekçesine işaret ederek, bir sendikanın veya siyasi partinin kapatılması için, "yakın bir tehlike" ve "şiddet kriteri" olmak üzere iki temel nedenin bulunması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Sendikanın kapatılmasının tüzüğünde anadilinde öğrenim görme ve kültürün gelişimi ilkelerini savunmasından dolayı açıldığını ileri sürmüştür. Söz konusu kelimelerin yasa dışı olduğu savunulsa bile, terimlerin içeriği ve ağırlığı, yakın bir tehdit veya şiddete tahrik oluşturmadığını ve kapsamının Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut sınırları veya ülke, ulus ve devlet bütünlüğünü tehlikeye atmadığını vurgulamıştır. Aksine Sendika'nın kapatılmaması kararının, toplumda süregelen toplumsal gerilimi, kargaşayı ve husumeti yatıştıracağı sonucuna ulaşmıştır.

24. Yerel mahkeme kararı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22 Mayıs 2005'te çoğunluk oyuyla verdiği bir kararla reddedilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, gerekçesinde, Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerinin ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, yasal sınırlama özgürlüğünün yasal sınırlamalarını düzenlediği ve demokratik bir toplumda böyle sınırlamaların açıkça şart koşulduğunu belirtmiştir. Somut olayda iş mahkemesinin görevi, temel hak ve özgürlüklere ilişkin iç hukukta konulan sınırlamaların Türkiye'nin uluslararası taahhütlerine uygun olup olmadığını denetlemektir. Yüksek mahkeme, Türkçe dışında bir anadilinde eğitim isteminin Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddelerini ihlal ettiği ve bunun üniter devlet kabulüne ve mevcut hukuk sistemine aykırılık teşkil ettiği kanaatindedir. Yüksek mahkemenin görüşüne göre, bir sendika kurma hakkı bu nedenle sınırlandırılabilir ve böyle sınırlandırmalar demokratik bir toplumda gereklidir. Bu bakımdan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Türkçe dışında bir dilde eğitimin savunulmasının Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerine dayanamayacağına karar vermiştir.

25. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bazı üyeleri, muhalefet şerhlerinde 4688 sayılı yasanın 6'ncı maddesine dayanarak, yerel mahkeme hükmüne göre sendika tüzüğünün ihtilafli hükümlerinin yasaya uygun sayıldığını ileri sürmüşlerdir. Muhalefet şerhini yazan yargıçlar, ulaştıkları sonuç itibarıyla, sendika içtüzüğünü altmış gün içinde değiştirmesi yönünde bir emrin hukuki temeli olmadığı görüşündedirler. Hükmün iptal edilmesinin, sendikanın kapatılması için değil, yerel mahkemenin 4688 sayılı yasanın 6'ncı maddesine uygun hareket etmesi için zorunlu olduğunu ifade etmişlerdir.

26. Başvurucu sendika, 3 Temmuz 2005'te içtüzüğünün sorun yaratan 2 (b) maddesini şu şekilde değiştirmiştir:

“[Eğitim-Sen] Toplumun bütün bireylerinin temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda demokratik, laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini savunur.”

27. Ankara İş Mahkemesi, 27 Kasım 2005'teki kararında sendika içtüzüğündeki değişikliği kaydederek, davaya sebebiyet veren maddi unsurlar artık mevcut olmadığından dolayı, sendikanın kapatılması için herhangi bir nedenin bulunmadığına karar vermiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

A. Anayasa

28. Türkiye Anayasası'nın, söz konusu zamandaki ilgili hükümleri şu şekildedir:

Madde 3

“1. “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. ...”

Madde 13

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

Madde 25

“Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.”

Madde 26

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

Madde 42

“1. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. ...

4. "Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

9. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.”

Madde 51

“Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olmaz.”

Madde 66

“Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. ...”

Madde 90 § 6

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır”

B. Kamu Görevlileri Sendika Kanunu (Yasa No. 4688 of 25 Haziran 2001)

29. 4688 sayılı yasanın ilgili hükümleri şu şekildedir:

Madde 6

“1. Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar....

7. ... [Tespit edilen eksikliklerin] tamamlanmadığı takdirde sendika veya konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için ilgili valilik iş mahkemesine başvurur. ...

8. Mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için [sendika veya konfederasyona] altmış günü asmayan bir süre verir. Verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hale getirilmemişse, mahkeme sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verir....”

Madde 20

“1. Bu Kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işlevleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz. ...”

Madde 37

“1. Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon, merkezlerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Bassavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahallî mahkeme kararı ile kapatılır. ...”

C. 2 Ağustos 2002 tarihli 4771 sayılı kanunla değiştirilen 14 Ekim 1983 tarihli Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun

30. 2923 sayılı kanunun 2 (a) maddesi Türkçe dışında hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında, Türk vatandaşlarına Türkçeden başka hiçbir dilin öğretilmeveceğini öngörmektedir. Ancak, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine, Milli Eğitim bakanlığı'nın çıkartacağı bir yönetmeliğe uygun olarak izin verilmektedir. Bu kurslar ve derslerde, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı öğretim yapılamaz.

III. AVRUPA KONSEYİ METİNLERİ

31. 10 Aralık 2010'da kabul edilen ve 8 Şubat 2011'de yayımlanan, Türkiye hakkındaki en son raporunda (§§ 60, 61, 62, 63, 70 ve 71) Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) şu şekilde bir raporlama yapmıştır:

“Lozan Antlaşmasıncı kabul edilmiş olan azınlıkların dışındaki gruplara mensup kişilerin Türkçeden başka dillerde öğretim görmeleri ve bu dillerin öğretimi”

...

60. Ağustos 2002’de kabul edilen ve 2923 sayılı yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanunu değiştiren 4771 sayılı kanunu, “Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenimini” sağlayacak özel okullarını açılmasına zemin hazırlamıştır. Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenimi hakkında, 5 Aralık 2003’te yürürlüğe giren Öğrenim Yönetmeliğine uygun olarak, Aralık 2003 ile Ekim 2004 arasında yedi şehirde Kürtçe kursları açılmıştır. Ancak, bu kursların hepsi kapanmış, Ankara’da bir Çerkezce dil okulu açma girişimleri de, idari şartlar yerine getirilmediğinden sonuçsuz kalmıştır. Yetkililerin belirttiğine göre Adigece ve Abhazca özel kursları açmak için yapılan başvurular, ilgili valiliklerce Öğrenim Yönetmeliğine uygunluk açısından hala incelenme aşamasındadır. Dolayısıyla, Türkiye’de azınlıklar tarafından konuşulan dillerin eğitimini veren özel dil okulları şu anda mevcut değildir. ...

61. ... ECRI, Türk yetkililerin Ekim 2009’da, Mardin’deki Artuklu Üniversitesine bağlı olarak, Kürtçe’nin de öğretileceği, bir Yaşayan Dillel Enstitüsü kurma kararı almalarını memnuniyetle karşılamaktadır; Şubat 2010’da açılacak olan Enstitüde aynı zamanda Süryanice, Farsça ve Arapça programların yer almasının önerileceği bildirilmiştir. ECRI, Yüksek Öğretim Kurulunun, üniversite bünyelerinde, farklı dilleri ve lehçeleri kapsayan yeni kurumlar ve araştırma merkezleri kurmak için sürdürdüğü çabaları ilgiyle izlediklerini belirtmekte ve bu çabaların en kısa sürede meyvelerini vermesini ümit etmektedir. Diğer yandan Kurulun, Eylül 2009’da Diyarbakır Üniversitesinde bir Kürdoloji enstitüsü ve Kürt dili ve edebiyatı bölümü açmak için yapılan başvuruyu, bu başvurunun terörü destekleyen bir kuruluş – Diyarbakır Barosu- tarafından yapılmış olduğu gerekçesiyle reddetmiş olmasını ECRI esefle karşılamaktadır.

62. ECRI, Türk yetkililere, Anayasanın, okullarda Türkçe olmayan anadillerin öğretimini yasaklayan 42. maddesinin metnini, uluslararası antlaşma hükümlerinin saklı olması kaydıyla dışında, gözden geçirmelerini tavsiye etmektedir. ECRI, resmi dilde eğitimin yanı sıra bu dillerde de eğitimin mümkün hale getirilmesinin sağlanmasını bir kez daha vurgulamaktadır.

63. Ayrıca, ECRI, Türk yetkililere, Türkiye’de halkın geleneksel olarak kullandığı diller ve lehçelerde eğitim verilebilmesi için gayret göstermelerini kuvvetle tavsiye etmektedir. Özellikle gereksiz idari engellerin kaldırılarak, özel kurslar açılması için mevcut imkânların zorlanmasını tavsiye etmektedir.

(...)

Anadilleri Türkçe olmayan çocukların Türkçe eğitimi

70. ECRI, Türk yetkililere, anadili Türkçe olmayan çocukların durumunu ele almayı ve eğitim dili olan Türkçe'yi ek dersler ya da Türkçe'nin ikinci dil olarak öğretilmesi için geliştirilmiş olan yöntemlerle düzgün olarak öğrenebilmeleri için her türlü çabanın gösterilmesini tavsiye etmektedir. Daha genel olarak ECRI, yetkililere, azınlık gruplarına mensup çocukların eğitim sisteminin bütünü içindeki konumları hakkında araştırma yapılmasını, böylece bu alandaki eşitsizliklere çare bulmak üzere hedeflenen önlemlerin alınmasını tavsiye etmektedir.

71. ECRI, Türk yetkililere, azınlık gruplarıyla diyalog kurularak okullarda öğretilen şekliyle Türk devleti vatandaşlığı kavramının görüşülmesini, böylece çeşitliliğin istenmediği gibi bir izlenime yol açmadan arzı edilen kapsayıcılık mesajının verilmesini tavsiye etmektedir.”

KARAR

(...)

II. SÖZLEŞME'NİN 11'İNCİ MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

41. Başvurucu sendika, kapatılmasını engellemek için içtüzüğünde değişiklik yapmaya zorlanmasının Sözleşme'nin 11'inci maddesinde düzenlenen örgütlenme özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğunu iddia etmektedir. Bu hüküm şu şekildedir:

“1. Herkes barışçıl bir biçimde toplanma özgürlüğü ile, kendi çıkarlarını korumak için sendika kurma ve sendikalara girme hakkı da dahil, örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılmasına ulusal güvenlik, kamu güvenliği, suçun ve düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarının dışında, hukukun öngörmediği ve demokratik bir toplumda gerekli bulunmayan hiç bir sınırlama konulamaz. Bu madde, bu hakların silahlı kuvvetler, polis teşkilatı ve kamu idaresi mensupları tarafından kullanılmasına hukuka uygun sınırlamalar konulmasını engellemez.”

42. Hükümet bu şikâyet hakkında yorum yapmamıştır.

A. Bir müdahalenin bulunup bulunmadığı

43. Başvurucu Sendika'nın -hükümet tarafından ihtilafa düşülme- sunumunda, aleyhine yapılan takibatın ulusal makamlar tarafından müdahalesinin örgütlenme özgürlüğünün uygulamasına bir müdahale olduğu ve müdahalenin, tüzüğünde dizenlediği bireysel ve kollektif amaçları izleme imkânından mahrum bıraktığı ifade edilmiştir. Mahkeme'nin görüşü de bu şekildedir.

B. Müdahalenin haklılaştırılması

44. Mahkeme, böyle bir müdahalenin, hukuken öngörülmedikçe, Sözleşme'nin 11'inci maddesinin 2'inci paragrafındaki bir veya daha fazla meşru amacı izlemedikçe ve bu amacı yerine getirmek için “demokratik bir toplumda gerekli” olmadıkça Sözleşme'nin 11'inci maddesini ihlal edeceğini yineler.

1. Hukuken öngörme

45. Mahkeme, mevcut davada, tarafların söz konusu müdahalenin “hukuken öngörüldüğüne” ve bunun özellikle Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddelerine dayandığına ilişkin uyumsuzluk içinde olmadıklarını kaydeder. (bkz. yukarıdaki 28'inci paragraf)

2. Meşru amaç

46. Mahkeme'nin görüşüne göre ihtilaf konusu olan müdahale, düzensizliğin önlenmesi veya devletin toplak bütünlüğünün korunmasını da içeren ulusal güvenliğin korunması gibi bir kaç meşru amacı izlemektedir. Bu konuda taraflar arasında bir anlaşmazlık bulunmamaktadır.

3. Demokratik bir toplumda gereklilik

(a) İlgili genel ilkeler

47. Mahkeme, örgütlenme özgürlüğü konusundaki ilgili içtihatlarında (bkz. *Gorzelik ve Diğerleri v. Polonya* [GC], no. 44158/98, §§ 88-93, ECHR 2004-I, ve oradaki atıflar ve *Association Rhino ve Diğerleri v. İsviçre*, no. 48848/07, § 61, 11 Ekim 2011) yer alan genel ilkelere işaret etmekle birlikte, 11'inci maddede düzenlenen hakkın bir sendika kurma hakkını da içerdiğini yineler. Yurttaşların karşılıklı menfaatler alanında kolektif hareket etmek için hukuki bir yapı kurabilmeleri, örgütlenme hakkının en önemli görünümüdür. Bu olmadan hakkın bir anlamı kalmaz. (bkz. *Sidiropoulos ve Diğerleri v. Yunanistan*, 10 Temmuz 1998, § 40, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV)

48. Mahkeme, ulusal mevzuatın bu özgürlüğü tanıma biçiminin ve yetkililer tarafından partik uygulamasının ilgili ülkedeki demokrasinin durumunu ortaya koyduğunu yineler. Mahkeme'nin içtihatlarında defalarca kez demokrasi, çoğulculuk ve örgütlenme özgürlüğü arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu tekrar edilmiş ve sadece ikna edici ve zorlayıcı nedenlerin örgütlenme özgürlüğüne ilişkin sınırlandırmaları haklılaştırabileceği saptanmıştır. Bütün bu sınırlandırmalar, sıkı bir denetime tabidir. (bkz. diğer yetkililer birçok yetkili arasında *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri v. Türkiye*, 30 Ocak 1998, §§ 42-45, *Reports* 1998-I; *Sosyalist Parti ve Diğerleri v. Türkiye*, 25 Mayıs 1998, §§ 41-45, *Reports* 1998-III; and *Refah Partisi ve Diğerleri v. Turkey*

[GC], nos. 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, §§ 86-89, ECHR 2003-II).

49. Sonuç itibarıyla Devletler, 11 § 2 maddesinin anlamı dâhilinde bir gerekliliğin olup olmadığına karar verirken, sınırlı bir takdir yetkisine sahiptirler. Bu yetki, ulusal mevzuat ve bağımsız mahkemeler tarafından verilen kararlar üzerindeki sıkı bir Avrupa denetimiyle yakın bir ilişki içinde olunmasını gerekli kılar.

50. Buna ek olarak Mahkeme, denetim yaparkenki görevinin ilgili ulusal makamların görüşlerinin yerine kendi görüşlerini koymak olmayıp, bu makamların takdir alanları içinde verdikleri kararları Sözleşme'nin 11'inci maddesine göre denetlemek olduğunu yineler. Ancak bu, Mahkeme'nin, davalı devletin takdir yetkisini makulce, dikkatlice ve iyi niyetle kullanıp kullanmadığını tespit etmekle sınırlı bir denetim yapmak zorunda olduğu anlamına gelmez; Mahkeme, şikâyet konusu müdahaleye mevcut olayın ışığında bir bütün olarak bakmak ve müdahalenin "izlenen meşru amaçla orantılı" olup olmadığına ve müdahaleyi haklı kılmak için ulusal makamlar tarafından gösterilen gerekçelerin "ilgili ve yeterli" olup olmadığına karar vermek zorundadır. Mahkeme bunu yaparken, ulusal makamların Sözleşme'nin 11. maddesinde yer alan ilkelerle uyumlu standartları uyguladığına ve dahası kararlarını ilgili olayların kabul edilebilir bir takdirine dayandırdığına ikna olmak zorundadır. (bkz. yukarıdaki *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri v. Türkiye*, §§ 46-47; *Yazar ve Diğerleri v. Türkiye*, nos. 22723/93, 22724/93 and 22725/93, § 51, ECHR 2002-II; ve yukarıdaki *Sidiropoulos ve Diğerleri*, § 40).

(b) Yukarıda ifade edilen ilkelerin mevcut davada uygulanması

51. Mahkeme mevcut davada Eğitim-Sen aleyhine, sendika tüzüğü'nün 2 (b) maddesi uyarınca kişilerin anadilinde "eğitim görmesi" görüşünü savunduğu gerekçesiyle iki defa kapatma takibatı yapıldığını kaydeder. Cumhuriyet savcısı, ilk takibat hakkında, ihtilaf konusu maddede ifade edilen amaçların yasayı ihlal etmediği gerekçesiyle takipsizlik kararı vermiştir. Akabinde Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanı'nın istemi üzerine aynı gerekçelerle Eğitim-Sen aleyhine ikinci defa takibat yapılmıştır. Eğitim-Sen, bu takibat ve Yargıtay'ın kararını mütakiben, ulusal mahkemeler tarafından kapatılmasını engellemek için tüzüğü'nde, ihtilafli ifadeleri çıkartmak suretiyle değişiklik yapmıştır.

52. Mahkeme, Eğitim-Sen hakkındaki ikinci kapatma davasının "izlenen meşru amaçları" yerine getirmek için "kuvvetli bir toplumsal gereklilik" ve "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını değerlendirmek durumundadır.

53. Mahkeme, iş mahkemesi ile Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerine yönelik aynı şekilde

yaklaşım ve yoruma sahip olmadığını kaydeder. İş Mahkemesine göre, bu maddelerde düzenlenen hak ve özgürlükler, özellikle şiddeti tahrik etmedikçe demokratik bir toplumda esastır. İş mahkemesinin görüşüne göre Eğitim-Sen içtüzüğünün 2 (b) maddesi, şiddeti tahrik etmemektedir. Buna karşılık Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Sözleşme'nin 11'inci maddesinin 2'inci paragrafında düzenlenen istisnaları vurgulamıştır. Eğitim-Sen'in Türkçe dışındaki diğer bir anadilinde eğitimi savunmasının, Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddeleri ile üniter devlet prensibine aykırı olduğu görüşündedir.

54. Mahkeme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun söz konusu vakadaki değerlendirmesinin kabul edilebilir bir temele dayanabilir olup olmadığını saptamak zorundadır. Öncelikle Eğitim-Sen tüzüğünün 2 (b) maddesindeki anlatımın, izlenen amacı yerine getirmek için herhangi bir şiddet kullanımını tahrik etmeyi içermediği kaydedilmiştir. Üstelik Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da Eğitim-Sen'in Türk vatandaşlarının Türkçe dışındaki anadillerinde eğitim almaları yönündeki amacını gerçekleştirmek için hukuka aykırı araçların kullanımını teşvik etmediğini tespit etmiştir.

55. Mahkeme'nin yaklaşımına göre Eğitim-Sen tarafından savunulan Türkiye toplumunu oluşturan bireylerin Türkçe dışında bir anadilinde öğrenim alabilmeleri prensibi, demokrasinin temel ilkeleriyle uyumsuz değildir. Eğitim-Sen tüzüğünün ihtilafli maddesindeki hiçbir şey, şiddete çağrı, ayaklanma veya demokratik ilkelerin diğer reddedilme biçimlerinden sayılamaz. Bu, dikkate alınması gereken önemli bir husustur. (bkz. *Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) v. Türkiye [GC]*, no. 23885/94, § 40, ECHR 1999-VIII). Eğitim-Sen içtüzüğünün 2 (b) maddesinin içeriğini, söz konusu zamandaki kamusal tartışmaların bağlamı dâhilinde görerek okumak yeterlidir. Bu akımdan Mahkeme, Eğitim-Sen hakkındaki kapatma takibatına ilişkin takipsizlik kararı veren cumhuriyet savcısı ile aynı fikirdedir. O süreçte, anadilinde eğitim alma sorunu, kamuoyunda ve siyasi partiler arasında tartışılmaktadır ve Parlamento müzakerelerinde gündeme alınmıştır. (bkz. yukarıda 11, 30 ve 31)

56. Mahkeme, böyle bir amacın kamuoyundaki çoğunluk görüşüne, mevcut Devlet teşkilatına veya Hükümet politikasına dahi karşı olabileceğinin farkındadır. Bununla beraber, Mahkeme, bir demokraside çeşitli örgütlenmelerin veya siyasal grupların, bütün düşüncelerin siyasal ve kamusal taraflarını ilgilendiren genel sorunlara çözüm bulmak için kamusal tartışmalarda yer almasının, demokrasinin uygun biçimde işleyebilmesi için bir gereklilik olduğunu yineler. (bkz. *Vogt v. Almanya*, 26 Eylül 1995, § 52, Series A no. 323, ve yukarıdaki *Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri*, § 57).

57. Ayrıca Mahkeme, son ECRI raporunda, Lozan Antlaşması tarafından tanınan azınlıklara –gayri-müslim azınlıklar da denilebilir- mensup olup Türkçe eğitim alan çocukların yanında anadilleri Türkçe olmayıp, Adigece, Abhazca veya Kürtçe olan Türk vatandaşlığındaki başka çocukların da mevcut olduğunun görülebildiğini kaydeder. Bu bağlamda 2923 sayılı yabancı dil eğitimi ve öğretimi ile Türk vatandaşlarının farklı dil ve lehçelerinin öğrenilmesi hakkındaki kanun'da 3 Ağustos 2002 tarihinde değişiklik yapan 4771 sayılı kanunun, Türk vatandaşlarının günlük yaşantılarında, geleneksel olarak kullanılan Türkçe dışındaki diğer dillerde özel okul açılmasına izin verdiğine dikkat çekilmelidir. Mahkeme, ulusal makamların Eğitim-Sen içtüzüğünün 2 (b) maddesinin Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddelerini ihlal ettiğine karar veren makamların pozisyonlarının aksine yasama organının bir kısmının Türkçe dışındaki diğer dil ve lehçelerin öğretilmesi için özel okulların açılması konusunda istekli olduğunu gözlemlemektedir.

58. Mahkeme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun gerekçelerine ikna olmamıştır, çünkü kararda Eğitim-Sen'in, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü yıkabilecek yasadışı faaliyetleri icra ettiğine ilişkin bir belirti yoktur. Eğitim-Sen'in izlediği amaçların demokratik ilkelerle uyumlu olmadığı veya tüzüğünde öngördüklerine aykırı faaliyetlerinde bulunduğu ikna olunmamıştır. Mahkeme, iş mahkemesinin, sendikanın kapatılmamasının toplumda hâkim olan toplumsal gerilimi, kargaşayı ve husumeti yatıştıracağı ve toplumsal barışı yeniden tahsis edeceği yönündeki görüşünü kaydeder. (bkz. yukarıdaki 23'üncü paragraf).

59. Bu nedenle Mahkeme, sendika tüzüğündeki "anadillerinde eğitim görmesi" teriminin sadece mevcudiyetinin, sendikanın gerçek amacının içtüzükteki ihtilafli maddede ifade edilenden farklı olduğuna delalet eden veya bunu ispat eden başka bir unsur olmadıkça demokrasi ilkeleriyle uyumsuz sayılamayacağı görüşündedir. Eğitim-Sen tüzüğünün önceki halinde toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda, herkesin kendi anadilinde, cins ayrımcı olmayan, eşit demokratik, laik, bilimsel, parasız ve kamusal nitelikli eğitim görmesini savunulduğunu ." kaydeder. Mahkeme'nin görüşüne göre böyle bir amaç, Türkçe'den başka bir anadili olan vatandaşların kendi kültürlerini anadilinde eğitim alarak geliştirme amacıyla beraber, tek başına ulusal güvenlikle uyumsuz değildir ve kamu düzenini tehlikeye atıldığını göstermemektedir. Yetkili ulusal otoriterlerin, anadilinde eğitimin azınlık kültürünü geliştirdiği düşüncesinde olabilecekleri varsayılsa dahi Mahkeme, daha önce de tespit edildiği üzere, bir ülkedeki azınlıkların ve farklı kültürlerin mevcudiyetinin, demokratik toplumun hoş görmek, hatta uluslararası hukukun ilkeleriyle uyumlu olarak korumak ve desteklemek zorunluluğu taşıdığı bir gerçeklik olduğunu gözlemler. (bkz. *Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri v. Yunanistan*, no. 26698/05, § 51, 27 March 2008)

60. Yukarıda anlatılanlar ışığında Mahkeme, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun gerekçelerinin elverişli ve izlenen meşru amaçlara uygun olmadığını görüşündedir. Başvurucu sendika aleyhine, "aadilinde öğrenim görmek" ifadesini silmek üzere tüzüğünün 2 (b) maddesini değiştirme yükümlülüğü ile sonuçlanan kapatma davası, makul biçimde "kuvvetli bir toplumsal ihtiyaç" olarak görülemez.

61. Sonuç itibariyle, Sözleşme'nin 11'inci maddesi ihlal edilmektedir.

III. SÖZLEŞME'NİN 10'UNCU MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

62. Başvurucu Sendika, kapatılmasını engellemek için tüzüğünde değişiklik yapmaya zorlanmasının, Sözleşme'nin 10'uncu maddesindeki ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale olduğunu iddia etmiştir. Sözleşme'nin ilgili hükmü şu şekildedir:

"1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlarla kısıtlanmaksızın, bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü de içerir. Bu madde Devletin radyo yayıncılığını, televizyon ve sinema işletmeciliğini izne bağlamasına engel değildir.

2. Bu özgürlükleri kullanırken ödev ve sorumluluk içinde hareket edilmesi gerektiğinden, ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü veya kamu güvenliği, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının şeref ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi, yargı organının otorite ve tarafsızlığının korunması amacıyla, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukukun öngördüğü formalitelere, şartlara, yasaklara ve yaptırımlara tabi tutulabilir."

63. Hükümet herhangi bir yorum yapmamıştır.

A. Kabul edilebilirlik

64. Mahkeme, bu şikâyetin yukarıda incelenilenlerle ilgili olduğunu ve bundan dolayı da kabul edilebilir bulunmak zorunda olduğunu kaydeder.

B. Esas

65. Görülen davada, başvuru aleyhine yürütülen ikinci kapatma davasının, başvuru hakkını kullanımına yönelik ulusal makamlar tarafından yapılan bir müdahale olduğuna ilişkin taraflar arasında bir uyuşmazlık bulunmamaktadır. Bu müdahale, Anayasa'nın 3 ve 42'inci maddeleri bakımından hukuken öngörülmüştür ve Sözleşme'nin 10 § 2 maddesinde ifade edilen düzensizliğin önlenmesi

veya Devletin ulusal bütünlüğünün korunması da dâhil olmak üzere ulusal güvenliğin korunması gibi meşru amaçlardan bir veya birden daha fazlasını izlemektedir. Geriye ihtilaf konusu müdahalenin izlenen meşru amaçları yerine getirmek için demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemek kalmaktadır.

1. İlgili genel ilkeler

66. Mahkeme, siyasi partilerin, faaliyetlerinin ifade özgürlüğünün toplu kullanımının bir bölümünü oluşturduğunu ve bunun siyasi partileri Sözleşme'nin 10 ve 11'inci maddelerinin korunmasını istemek konusunda yetkilendirdiğini yineler. (bkz. yukarıdaki *Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri*, §§ 42 ve 43, ve yukarıdaki *Yazar ve Diğerleri Others*, § 46).

67. Mahkeme ayrıca ifade özgürlüğünün demokratik toplumun asıl temellerinden birini oluşturduğunu yineler. İfade özgürlüğü, 10'uncu maddenin 2'inci paragrafına tabi olarak, sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen 'haber' ve 'düşünceler' için değil, ama ayrıca Devletin veya nüfusun bir bölümünün aleyhinde olan, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulanır. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir; bunlar olmaksızın demokratik toplum olmaz. (bkz. *Handyside v. Birleşik Krallık*, 7 Aralık 1976, § 49, Series A no. 24; *Jersild v. Danimarka*, 23 Eylül 1994, § 37, Series A no. 298; ve yukarıdaki *Yazar ve Diğerleri*, § 46). 10'uncu maddede ifade edildiği üzere, ifade özgürlüğü, dar bir şekilde yorumlanmasının zorunlu olduğu istisnalara tabidir ve sınırlamalar ikna edici biçimde yapılmalıdır. (bkz. *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July v. Fransa* [GC], nos. 21279/02 ve 36448/02, § 45, ECHR 2007-IV).

68. Mahkeme gereklilik sıfatının, 10 § 2 maddesinin anlamı içinde, kuvvetli bir sosyal ihtiyacın mevcudiyetini zorunlu kıldığını ayrıca yineler. Sözleşmeciler böyle bir ihtiyacın mevcut olup olmadığını değerlendirirken belli bir takdir marjına sahiptirler. Ancak bu yetki, mevzuatı ve bağımsız mahkemeler tarafından verilmiş bile olsa bunların uygulandığı kararları da kapsayan Avrupa denetimi ile uyumlu olmak zorundadır. Mahkeme bundan dolayı, bir sınırlamanın 10'uncu madde tarafından korunan ifade özgürlüğü ile uzlaşabilir olup olmadığına ilişkin son kararı vermek konusundan yetkilendirilmiştir. (bkz. *Karataş v. Turkey* [GC], no. 23168/94, § 48, ECHR 1999-IV).

69. Mahkeme, ifade özgürlüğünün oldukça önem taşıdığı siyasal konuşma veya tartışma alanlarındaki (bkz. *Brasilier v. Fransa*, no. 71343/01, § 41, 11 Nisan 2006) veya kamu yararının bulunduğu hallerde (bkz. *Sürek v. Türkiye (no. 1)* [GC], no. 26682/95, § 61, ECHR 1999-IV; yukarıdaki *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July*, § 46; *Wingrove v.*

Birleşik Krallık, 25 Kasım 1996, § 58, *Reports* 1996-V; ve *Faruk Temel v. Türkiye*, no. 16853/05, § 55, 1 Şubat 2011). ifade özgürlüğüne yönelik sınırlandırmalar için Sözleşme'nin 10 § 2 maddesi kapsamında çok küçük bir faaliyet alanı olduğunu yineler.

70. Mahkeme, son olarak hukukun egemenliğine dayanan demokratik bir toplumda mevcut düzeni sorgulayan ve barışçıl yollarla gerçekleştirilmesi savunulan siyasal fikirlerin, örgütlenme özgürlüğü hakkının uygulanması yoluyla, uygun bir şekilde ifade edilme imkânı bulması bir zorunluluktur (see *Stankov ve the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaristan*, nos. 29221/95 ve 29225/95, § 97, ECHR 2001-IX) Bu ise demokratik bir sistemin özünde bulunan, çoğulculuk, hoşgörü ve sosyal uyum gibi değerleri gerekli kılar. (bkz *Ouranio Toxo ve Diğerleri v. Yunanistan*, no. 74989/01, § 42, ECHR 2005-X, ve yukarıdaki *Tourkiki Enosi Xanthis ve Diğerleri*, § 56).

2. Bu ilkelerin mevcut davada uygulanması

71. Mahkeme, başvuru sendika içtüzüğü'nün 2 (b) maddesinde kullanılan ifadeleri ve bu hükümlerin tasarlandığı şartları dikkate alır. Bu bağlamda Mahkeme, 10'uncu maddenin, herhangi bir dildeki bilgi ve görüşleri alma ve açığa vurma hakkını kapsadığı görüşündedir. Bu, her türden kültürel, siyasal ve sosyal bilgi ve fikrin kamusal değişiminde yer alma imkanı sağlar. (bkz. *mutatis mutandis*, yukarıdaki *Karataş*, § 49). Mahkeme, özellikle terörizme karşı mücadeleye ilişkin zorluklar olmak üzere olayı çevreleyen koşulları da dikkate alır. (bkz. *İbrahim Aksoy v. Türkiye*, nos. 28635/95, 30171/96 ve 34535/97, § 60, 10 Ekim 2000; *Zana v. Türkiye*, 25 Kasım 1997, § 55, *Reports* 1997-VII; *Incal v. Türkiye*, 9 Haziran 1998, § 58, *Reports* 1998-IV; ve *Savgın v. Türkiye*, no. 13304/03, § 44, 2 Şubat 2010).

72. Başvuru sendika içtüzüğü'nün 2 (b) maddesi, anadilinde öğretim görüşünü savunmaktadır. Türkiye şartlarında ve bu ifadenin birinci anlamıyla hüküm, Türkçe anadilinde öğretimin savunulduğu şekilde anlamlandırılabilir. Bununla birlikte Türkiye'nin tarihsel ve toplumsal durumu gözönüne alındığında anadili ifadesi, anadili Türkçe dışındaki olan Türk vatandaşlarının dillerine de işaret edebilir. ECRI, Türkiye hakkındaki son raporunda, Adigece, Abhazca ve Kürtçe'nin bu anadillerinden olduğunu bildirmiştir. (bkz. yukarıdaki 31'inci paragraf).

73. Bu bağlamda 10'uncu maddenin sadece fikirler ve bilgileri değil, aynı zamanda – bunların aktarılma kanalı veya diline bakılmaksızın ifade biçimlerini de koruduğu hatırlatılmak zorundadır. (bkz. yukarıdaki *Savgın*, § 32).

74. Görülen davada, başvuru sendikanın amacının, anadili olarak Türkçe dilinin yanında sadece Kürtçe dilinde eğitimin gelişmesini desteklemek olduğu varsayılsa dahi Mahkeme, Sözleşme'nin 10 § 2

maddesi kapsamında, kamu yararının bulunduğu konulardaki ifade özgürlüğüne ilişkin sınırlandırmalar için çok dar bir alanın bulunduğunu yineler. Olayı kuşatan önceki şartlar dikkate alınmaktadır. Mahkeme, söz konusu zamanda bu konuda mevcut olan kamusal tartışmanın, özel alanda da olsa Türk vatandaşları tarafından kullanılan Türkçe dili dışındaki anadillerinde eğitime izin veren bir yasa değişikliği ile sonuçlandığı kaydetmektedir.

75. Bu bağlamda Mahkeme, başvuru sendika içtüzüğünün ihtilaf konusu olan maddesinin şiddet kullanımına, silahlı direnişe veya ayaklanmaya çağrı yapmadığını veya nefreti tahrik etmediğini gözlemlemektedir. Bu, Mahkeme tarafından dikkate alınan temel bir unsurdur. Madde, belli kişilere karşı yerleşik ve akılcı olmayan bir nefret aşılacak suretiyle şiddeti besleme kapasitesine de sahip değildir. (aksi yönde yukarıdaki *Sürek*, § 62). Ulusal mahkemelerin, ülkenin bütünlüğünün riske atıldığına dayanan argümanlarına ilişkin ise Mahkeme, Eğitim-Sen'in programında, Türkiye toplumunu oluşturan bireylerin Türkçe dışındaki anadillerinde eğitim ilkesini savunduğunu kaydeder. Ayrıca Mahkeme, Hükümet'in, Eğitim-Sen'in gizli bir gündemi olduğu izlenimini uyandıran herhangi bir somut eylemi işaret etmediğini ve sendika programının gerçeklik taşıdığına ilişkin şüphe bulunmadığını gözlemlemektedir. (bkz. yukarıdaki *Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) [GC]*, § 42). Mahkeme bundan dolayı devletin ülkesel bütünlüğüne yönelik açık ve yakın bir tehlikenin olmadığı sonucuna ulaşmaktadır.

76. Sonuç olarak Mahkeme, başvuru sendikanın kapatılması için başlatılan – sendikayı, ihtilafli maddenin içtüzüğünden silinmesine zorlayan- takibatın, izlenen amaç için orantısız olduğu ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kararına varmıştır.

77. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 10'uncu maddesi ihlal edilmektedir.

...

MAHKEME BU GEREKÇELERLE,

...

2. *oybirliğiyle*, Sözleşme'nin 11'inci maddesinin ihlal edilmekte olduğuna,

3. *oybirliğiyle*, Sözleşme'nin 11'inci maddesinin ihlal edilmekte olduğuna karar vermiştir.

...

Fransızca olarak tamamlanmış ve Mahkeme İchtüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddelerine uygun olarak 25 Eylül 2012 tarihinde kaleme alınmıştır.

Françoise Elens-Passos Françoise Tulkens

Yazı İşleri Müdürü

Başkan